

Suy nghĩ về giải pháp pháp lý cho Việt Nam trước vụ kiện của Philippines

Phạm Vũ Thắng*

Viện kiểm sát nhân dân tối cao, 44 Lý Thường Kiệt, Hà Nội, Việt Nam

Nhận ngày 12 tháng 4 năm 2013

Chỉnh sửa ngày 20 tháng 5 năm 2013; chấp nhận đăng ngày 21 tháng 6 năm 2013

Tóm tắt: Trong Thông báo và tuyên bố khởi kiện ngày 22/01/2013, Philippines đề nghị Trọng tài thành lập theo Phụ lục VII của Công ước luật biển ra phán quyết về 13 nội dung. Tuy Philippines tiến hành khởi kiện đối với Trung Quốc, nhưng một số yêu cầu và giải thích của Philippines có liên quan đến chủ quyền lãnh thổ của Việt Nam trên quần đảo Trường Sa. Cụ thể, các đá Vành Khăn (Mischief), Ken Nan (Mc Kennan), Ga Ven (Gaven), Xu Bi (Subi), Gạc Ma (Johnson), Châu Viên (Cuateron) và Chữ Thập (Fiery Cross) được giải thích là các cấu tạo ngầm và ẩn ý trong đó, chúng thuộc thêm lục địa của Philippines. Tuyên bố và yêu cầu đó đặt ra câu hỏi cho Việt Nam sẽ làm gì để bảo vệ chủ quyền hợp pháp của mình trên quần đảo Trường Sa. Hành động theo cách của Philippines, đứng ngoài cuộc hay can thiệp vào vụ kiện? Đó là những câu hỏi lớn mà tác giả đặt ra trong “*Suy nghĩ về giải pháp pháp lý cho Việt Nam trước vụ kiện của Philippines*” để trao đổi cùng bạn đọc, góp tiếng nói vào việc bảo vệ chủ quyền của Việt Nam trên các hải đảo đang bị tranh chấp.

Từ khóa: Khởi kiện; Philippines; Giải pháp; Việt Nam.

1. Phân tích quan điểm và yêu cầu khởi kiện của Philippines

Ngày 22/01/2013, Philippines đã gửi đơn khởi kiện về đường 9 đoạn phi lý của Trung Quốc trên Biển Đông ra trọng tài thành lập theo Phụ lục VII của Công ước luật biển 1982 (sau đây gọi tắt là Trọng tài).

Ngày 19/02/2013, Trung Quốc đã trả lại công hàm của Philippines. Trung Quốc kiên quyết thực hiện lập trường giải quyết tranh chấp với bên liên quan bằng đàm phán song phương,

không chấp nhận can thiệp của bất kỳ cơ quan tài phán quốc tế nào. Tuy nhiên, theo quy định tại khoản 3 và 5 Điều 287 của Công ước luật biển, nếu Philippines duy trì yêu cầu khởi kiện thì Trọng tài sẽ có thẩm quyền ngay cả khi Trung Quốc không đồng ý và quá trình tố tụng vẫn được tiếp tục¹ [3].

1. Điều 287 Công ước luật biển quy định:

Điểm 3: Một quốc gia thành viên tham gia vào một vụ tranh chấp mà không được một tuyên bố còn hiệu lực bảo vệ, thì được xem là chấp nhận thủ tục trọng tài đã trừ định ở phụ lục VII.

Điểm 5: Nếu quốc gia tranh chấp không chấp nhận cùng một thủ tục để giải quyết tranh chấp, thì tranh chấp đó có thể được đưa ra giải quyết theo thủ tục trọng tài được trừ định ở phụ lục VII, trừ khi các bên có thỏa thuận khác.

* ĐT: 84-988621358

E-mail: thangbt@gmail.com

Trong Thông báo và tuyên bố khởi kiện, Philippines yêu cầu Trọng tài ra phán quyết về 13 điểm. Trong đó có những nội dung liên quan đến quần đảo Trường Sa như sau:

Điểm 2: *Tuyên bố rằng các yêu sách về biển của Trung Quốc ở Biển Đông dựa trên cái gọi là đường chín đoạn là trái với UNCLOS.*

Điểm 4: *Tuyên bố rằng bãi Vành Khăn (Mischief Reef), Mc Kennan là những cấu tạo ngầm thuộc thềm lục địa của Philippines theo Phần VI của Công ước và rằng việc Trung Quốc chiếm đóng cũng như xây dựng trên các cấu tạo này vi phạm quyền chủ quyền của Philippines.*

Điểm 6: *Tuyên bố rằng bãi Ga Ven và Xu Bi là những cấu tạo ngầm trên Biển Đông và không nằm trên mực nước biển khi thủy triều lên cao nên không phải là đảo theo Công ước cũng như không nằm trên thềm lục địa của Trung Quốc và rằng việc Trung Quốc chiếm đóng và xây dựng trên các cấu tạo này là bất hợp pháp.*

Điểm 8: *Tuyên bố rằng, trừ một số mỏm nhỏ nhô lên trên mặt nước khi thủy triều lên cao là các “đá” theo Điều 121 (3) của Công ước và do vậy chỉ có lãnh hải rộng không quá 12 hải lý, các bãi Hoàng Nham (Scarborough), Gạc Ma (Johnson), Châu Viên (Cuateron) và Chử Thập (Fiery Cross) là các cấu tạo ngầm nằm dưới mực nước biển khi thủy triều lên cao và rằng Trung Quốc đã đưa yêu sách bất hợp pháp về vùng biển vượt ra bên ngoài 12 hải lý từ những cấu tạo này.*

Điểm 10: *Tuyên bố rằng theo UNCLOS, Philippines được hưởng từ đường cơ sở quần đảo của mình lãnh hải rộng 12 hải lý, vùng đặc quyền kinh tế rộng 200 hải lý và thềm lục địa theo Phần II, V, và VI của UNCLOS² [6].*

2. Notification and Statement of Claim on West Philippine Sea: "... In light of the above, and the evidence to be submitted in the course of this arbitration, the Philippines

Philippines đã khôn khéo khi không đề nghị Trọng tài phán quyết vấn đề chủ quyền trên các hải đảo tranh chấp ở Biển Đông mà chỉ giới hạn trong việc xác lập và thực hiện các quyền chủ quyền trên các vùng biển và thềm lục địa theo Công ước luật biển, qua đó phản bác đường 9 đoạn đứt khúc của Trung Quốc. Sở dĩ như vậy, bởi vì Trung Quốc đã tuyên bố “không chấp nhận bất kỳ thủ tục quy định tại mục 2 của Phần XV của Công ước đối với tất cả các loại tranh chấp được nêu trong đoạn 1 (a) (b) và (c) của Điều 298 của Công ước”³[5]. Tức là các tranh chấp về áp dụng Điều 15 (phân định lãnh hải), Điều 74 (phân định vùng đặc quyền kinh tế), Điều 83 (thềm lục địa), các vịnh lịch sử, danh nghĩa lịch sử; tranh chấp liên quan đến các hoạt động quân sự; và về vấn đề thuộc chức năng của Hội đồng Bảo an.

respectfully requests that the Arbitral Tribunal issue an Award that:

(Điểm 4) Declair that Mischief Reef and McKennan Reef are submerged features that form part of the Continental Shelf of the Philippines under Part VI of the Con vention, and that Chiana's occupation of and construction activities on them violate the sovereign rights of the Philippines;....

(Điểm 6) Declair that Gaven Reef and Subi Reef are submerged features in the South China Sea that are not above sea level at high tide, are not islands under the Convention, and are not located on China's Continental Shelf, and that China's occupation of and construction activities on these features are unlawful; ...

(Điểm 8) Declair that Scarborough Shoal, Johnson Reef, Cuarteron Reef and Friery Cross Reef are submerged features that are below sea level at high tide, except that each has small protrusions that remain above water at high tide, which are "rocks" under Arctical 121(3) of the Convention and which therefore generate entitlements only a Territorial Sea no broader than 12 M; and that China has unlawfully claimed maritime entitlements beyon 12 M from these features;

(Điểm 10) Declair that the Philippines is entitled under UNCLOS to a 12 M Territorial Sea, a 200 M Exclusive Economic Zone, and a Continental Shelf under Parts II, V and VI of UNCLOS, measured from its archipelagoic baselines.

3. Tuyên bố của Trung Quốc ngày 25/8/2006: "The Government of the People's Republic of China does not accept any of the procedures provided for in Section 2 of Part XV of the Convention with respect to all the categories of disputes referred to in paragraph 1 (a) (b) and (c) of Article 298 of the Convention".

Như vậy, Trọng tài sẽ không đưa ra phán xét chủ quyền, các danh nghĩa lịch sử, mà chỉ xem xét việc xác lập và thực hiện các quyền chủ quyền của quốc gia trên các vùng biển, thêm lục địa theo Công ước luật biển.

Sự khôn khéo của Philippines còn thể hiện rải rác trong 13 điểm giải thích và yêu cầu khởi kiện của họ. Những giải thích có tính toán trong đó đã làm tổn hại đến chủ quyền lịch sử của Việt Nam trên quần đảo Trường Sa. Cụ thể:

Tại điểm 4: Bãi Vành Khăn và đá Ken Nan được giải thích là "*những cấu tạo ngầm thuộc thêm lục địa của Philippines*". Đây là các đá thuộc cụm đảo Sinh Tồn và Bình Nguyên của quần đảo Trường Sa. Do đó, giải thích đã trực tiếp bác bỏ chủ quyền của Việt Nam đối với hai đá này.

Tại điểm 6: về đá Ga Ven và Xu Bi và điểm 8: về đá Gạc Ma, Châu Viên và Chũ Thập, Philippines cho rằng chúng nằm dưới mực nước biển khi thủy triều lên cao nên không phải là đảo, cũng như không nằm trên thêm lục địa của Trung Quốc. Đá Ga Ven, Chũ Thập thuộc cụm Nam Yết; đá Xu Bi thuộc cụm Thị Tứ; Gạc Ma thuộc cụm Sinh Tồn; Châu Viên thuộc cụm Trường Sa, chúng đúng là không thuộc thêm lục địa của Trung Quốc, nhưng thuộc quần đảo có chủ quyền lịch sử của Việt Nam. Điều đáng nói là bằng quan điểm giải thích rằng các đá, bãi ngầm thuộc về thêm lục địa, và bằng việc yêu cầu Trọng tài đồng thời đưa ra phán quyết về thêm lục địa (tại điểm 10), Philippines đã khéo léo phủ lên một mục đích ẩn chứa sâu xa rằng các đá đã nêu thuộc về thêm lục địa, và đương nhiên sẽ thuộc chủ quyền của quốc gia có thêm lục địa đó.

Chủ quyền của Việt Nam trên quần đảo Trường Sa mang tính lịch sử, được các nhà nước Việt Nam xác lập phù hợp với tiêu chuẩn của nguyên tắc chiếm hữu thật sự. Quần đảo đã tồn tại và được cộng đồng quốc tế công nhận

như thế về mặt lịch sử, phù hợp với điểm b Điều 46 của Công ước luật biển. Bảy đá nêu trên nằm rải rác trong các cụm đảo, trở thành những bộ phận tạo thành một thể thống nhất của quần đảo Trường Sa, không thể tách rời chúng ra để rồi quy nó vào thêm lục địa của một quốc gia khác. Thêm nữa Điều 76 Công ước luật biển đã chỉ rõ thêm lục địa chỉ gồm hai bộ phận: "đáy biển" và "tầng đất dưới đáy biển", không bao gồm những cấu tạo địa chất khác hình thành lên những đá, bãi cạn...

Yêu cầu khởi kiện của Philippines chống lại Trung Quốc, nhưng dù vô tình hay hữu ý thì phía sau những giải thích của họ đã mặc nhiên xâm hại đến sự toàn vẹn chủ quyền của Việt Nam.

2. Giải pháp pháp lý trước vụ kiện của Philippines

Nhà nước ta nhất quán đường lối giải quyết tranh chấp chủ quyền trên hai quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa "trên cơ sở hòa bình, hữu nghị, trên cơ sở luật quốc tế và thông qua đối thoại bằng ngoại giao"⁴[1]. "Việt Nam cho rằng các quốc gia hoàn toàn có quyền lựa chọn các biện pháp hòa bình để giải quyết các tranh chấp phù hợp với Hiến chương Liên Hợp Quốc, luật pháp quốc tế, trong đó có Công ước Liên Hợp Quốc về luật biển 1982"⁵[2].

Là một quốc gia thực sự có danh nghĩa chủ quyền, Việt Nam không thể không có phản ứng hay hành động để bảo vệ khi chủ quyền ấy bị xâm phạm. Nhưng hành động như thế nào là một vấn đề đòi hỏi có sự cân nhắc thấu đáo. Sẽ khởi kiện theo cách Philippines đang làm, đứng ngoài cuộc hay

4. Vnecomy ngày 29/01/2012, bài "Biển Đông và chiến lược biển Việt Nam đến năm 2020".

5. VnExpress ngày 24/1/2013, bài "Phản ứng của Việt Nam về việc Philippines khởi kiện Trung Quốc".

can thiệp vào vụ kiện? Đó là câu hỏi lớn, trong thời điểm hiện tại phải được cân nhắc một cách tổng thể các lợi ích, cái được và cái mất, vấn đề chính trị, quân sự, ngoại giao, kinh tế; các mối quan hệ Việt Nam - Trung Quốc, Việt Nam với các nước trong ASEAN v.v...

- *Sử dụng quyền phương khởi kiện theo thủ tục Trọng tài* sẽ không giải quyết được vấn đề chủ quyền quần đảo. Bởi các lý do sau đây:

Thứ nhất, khác với luận điểm của Philippines, danh nghĩa chủ quyền lịch sử của Việt Nam được minh chứng trong hệ thống sử liệu có giá trị hơn hẳn danh nghĩa của các nước khác. Chủ quyền của Việt Nam trên quần đảo Trường Sa được xác lập theo nguyên tắc chiếm hữu thật sự, hoàn toàn không dựa trên tính kê cận địa lý, không gắn với thêm lục địa. Trong khi đó phần lớn các đá, bãi ngầm thuộc quần đảo Trường Sa nằm xa bờ, ngoài thêm lục địa của Việt Nam, và gần hơn về phía bờ biển quần đảo Philippines. Nếu từ bỏ cơ sở chủ quyền lịch sử, chỉ đơn thuần giải thích trên tinh thần quy định của Công ước luật biển, sẽ làm yếu đi đáng kể luận cứ chủ quyền pháp lý của Việt Nam đối với các quần đảo bị tranh chấp.

Thứ hai, vấn đề pháp lý: Công ước luật biển mới chỉ ghi nhận "vịnh lịch sử" (Điều 10) và "danh nghĩa lịch sử" (điều 15), nhưng hoàn toàn không có thêm một giải thích nào về các danh nghĩa lịch sử đó. Hơn nữa, khi tồn tại tuyên bố bảo lưu theo khoản 1 Điều 298 của Công ước luật biển (Trung Quốc đã sử dụng quyền này), Trọng tài sẽ không đưa ra phán quyết các danh nghĩa lịch sử.

Thứ ba, quần đảo Trường Sa của Việt Nam còn là đối tượng yêu sách chủ quyền không chỉ bởi Trung Quốc, Philippines mà bởi Malaysia, Brunei. Khi đơn phương khởi kiện, Việt Nam tách ra khỏi mối quan hệ với các chủ thể này, trở thành bên độc lập, đối kháng với tất cả các

bên. Trong hoàn cảnh mối quan hệ đoàn kết của ASEAN cần ngày càng phải tăng cường bền chặt hơn nữa, một yếu tố rất cần thiết để đối trọng với Trung Quốc trong cuộc tranh chấp Biển Đông, thì cần tính toán một cách thận trọng trước khi quyết định.

- *Giải pháp đứng ngoài cuộc?*

Theo quy định tại Điều 11, Phụ lục VII của Công ước luật biển, phán quyết của Trọng tài chỉ có giá trị bắt buộc giữa các bên. Nếu Việt Nam không tham gia vào vụ kiện thì Việt Nam không phải chấp hành phán quyết.

Nhưng Trọng tài là một cơ quan xét xử quốc tế, phán quyết của cơ quan xét xử quốc tế được coi là tiền lệ, một nguồn bổ trợ trong pháp luật quốc tế. Phán quyết còn có ý nghĩa chính trị rất quan trọng, định hướng dư luận quốc tế. Là một quốc gia đã mạnh mẽ tuyên bố chủ quyền quần đảo Trường Sa, lại không có động thái gì để bảo vệ chủ quyền đó khi bị xâm phạm, sẽ dẫn đến hậu quả khôn lường. Nguyên tắc Estoppel đòi hỏi một quốc gia phải nhất quán trong ứng xử và không được bác bỏ một thực tế đã được chính quốc gia thừa nhận trước đó. Các hành vi được coi là Estoppel có thể dưới dạng hành động, hoặc im lặng, không phản ứng khi bị xâm phạm chủ quyền mặc dù ý thức được đầy đủ quyền của mình. Quốc gia khác có quyền dẫn chiếu nguyên tắc Estoppel rằng sự im lặng của Việt Nam như một sự công nhận mặc thị đối với yêu sách và quan điểm chủ quyền của Philippines. Vì vậy, im lặng, đứng ngoài cuộc là một thất sách.

- *Giải pháp can thiệp vào vụ kiện*

Câu hỏi đặt ra là nếu không đơn phương khởi kiện, không đứng ngoài cuộc, Việt Nam làm gì để bảo vệ chủ quyền lịch sử chính đáng của mình trên quần đảo Trường Sa trước vụ kiện của Philippines.

Tác giả đồng ý với nhiều ý kiến của các luật gia rằng Việt Nam phải có phản ứng và hành động dứt khoát để bảo vệ chủ quyền lãnh thổ của mình. Cần thiết can thiệp vào vụ kiện của Philippines.

Cơ sở pháp lý của Việt Nam can thiệp vào vụ kiện xuất phát từ chính thực tế yêu cầu của Philippines trước Trọng tài tại điểm 4, 6, 8 và 10 như đã phân tích. Hơn nữa, khi phê chuẩn Công ước luật biển, ngày 25/7/1994 Việt Nam đã tuyên bố quan điểm giải quyết các tranh chấp có sự phân biệt giữa chủ quyền trên các quần đảo với tranh chấp các vùng biển và thềm lục địa: "*Quốc hội [phân biệt] giữa việc giải quyết tranh chấp trên các quần đảo Hoàng Sa, Trường Sa và thềm lục địa, các vùng biển thuộc chủ quyền của Việt Nam, quyền và quyền tài phán trên nguyên tắc và tiêu chuẩn quy định trong Công ước luật biển năm 1982...*"⁶[4]

- Trước hết, bằng biện pháp ngoại giao đạt được hiệu quả là tốt nhất. Việt Nam không can thiệp vào biện pháp khởi kiện của Philippines, nhưng cần thiết đề nghị khoanh lại những giải thích phương hại đến vấn đề chủ quyền đối với các đá có liên quan đến Việt Nam, chỉ giải quyết các quyền chủ quyền và việc thực hiện các quyền đó trên các vùng biển và thềm lục địa giữa các bên trên cơ sở Công ước luật biển. Trên tinh thần đó, có thể yêu cầu Philippines sửa đổi những nội dung giải thích liên quan đến chủ quyền mang tính lịch sử của Việt Nam, trong khi vẫn giữ được mục đích của họ là đề nghị tuyên bố đường 9 đoạn trên Biển Đông, cũng như việc hành xử của Trung Quốc không phù hợp với Công ước luật biển.

- Nếu phương án ngoại giao không đạt được kết quả mong muốn, tức là Philippines không chấp nhận, thì ít ra Việt Nam không rơi vào bẫy của nguyên tắc estoppel, sự công nhận mặc thị. Và đó cũng là lý do đã buộc chúng ta phải có hành động khác. Việt Nam cần thiết nộp đơn can thiệp trước Trọng tài, đề nghị chính thức tham gia vào vụ kiện với tư cách bên có quyền lợi liên quan để bảo vệ quan điểm pháp lý chủ quyền lãnh thổ của mình, cho dù thủ tục Trọng tài theo Phụ lục VII chưa có quy định nào về trường hợp có bên thứ 3 can thiệp, và chưa có tiền lệ trong thực tiễn. Song, mọi phán quyết của cơ quan xét xử, bất kỳ của quốc gia hay quốc tế, đều phải dựa trên cơ sở thực tế của đối tượng tranh chấp nhằm đạt tới tính đúng đắn và công bằng. Hơn nữa, sau khi Hội đồng Trọng tài được thành lập, Trọng tài sẽ tự quy định cho mình thủ tục giải quyết vụ kiện (Điều 5 Phụ lục VII) và chính Trọng tài sẽ quyết định vấn đề can thiệp của bên thứ ba. Không lẽ nào Trọng tài không xét đến thực tế lịch sử pháp lý đa phương của đối tượng tranh chấp trong vụ kiện, để dẫn đến một phán quyết gây thêm tranh cãi, bất đồng; trái ngược với mục đích của thiết chế Trọng tài là mang lại hòa bình trong giải quyết những bất đồng, tranh chấp.

Đây là giải pháp có sự kết hợp giữa ngoại giao và pháp lý, vừa có tình vừa có lý, phù hợp với quan điểm đường lối nhất quán của Việt Nam, hoà bình giải quyết các tranh chấp. Nếu Philippines không thực sự quan tâm và hành động như một quốc gia có trách nhiệm trong cộng đồng quốc tế thì Việt Nam can thiệp vào vụ kiện là một hành động cần thiết./.

6. Tuyên bố của Việt Nam ngày 25/7/1994 khi phê chuẩn Công ước: "The National Assembly [differentiates] between the settlement of the dispute[s] over the Hoang Sa and Trung Sa archipelagoes and the defence of the continental shelf and maritime zones falling under Viet Nam's sovereignty, rights and jurisdiction, based on the principles and standards specified in the 1982 United Nations Convention on the Law of the Sea".

Tài liệu tham khảo

- [1] Báo Vnecomy (29/01/2012), Biển Đông và chiến lược biển Việt Nam đến năm 2020,

- nguồn:<http://vneconomy.vn/2012129112717475POC9920/bien-dong-va-chien-luoc-bien-viet-nam-den-2020.htm>.
- [2] Báo VnExpress (24/1/2013), Phản ứng của Việt Nam về việc Philippines khởi kiện Trung Quốc, nguồn: <http://vnexpress.net/gl/the-gioi/2013/01/phan-ung-cua-viet-nam-ve-viec-philippines-khoi-kiem-trung-quoc/>.
- [3] Công ước 1982 của Liên hợp quốc về luật biển
- [4] Declarations made upon signature, ratification, accession or succession or anytime thereafter, nguồn:http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/convention_declarations.htm.
- [5] Declarations of states parties relating to settlement of disputes in accordance with Article 298 (optional exceptions to the applicability of part XV, section 2, of the convention. nguồn:http://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/basic_texts/298_declarations_june_2011_english.pdf.
- [6] Notification and Statement of Claim on West Philippine Sea, nguồn:<http://nghiencuubiendong.vn/nghien-cuu-nuoc-ngoai/3324-thong-bao-va-tuyen-b-khi-kin-trung-quc-ca-philippines-ti-bin-ong>

Thinking about Legal Solutions for Vietnam to the Case of the Philippines

Phạm Vũ Thắng

The Supreme People's Procurator of Vietnam, 44 Lý Thường Kiệt, Hanoi, Vietnam

Abstract: In the Notification and Statement of the claim dated 22 January 2013, the Philippines requested that the Arbitral Tribunal, established in Annex VII of the Convention on the Law of the Sea, issue an Award on 13 points. Although the Philippines conducts lawsuits against China, but some of the requirements are related to Vietnam's territorial sovereignty over the Spratly Islands. Specifically, according to the Philippines' requests and explanations, Mischief Reef, Mc Kennan Reef, Gaven Reef, Subi Reef, Johnson Reef, Cuateron Reef and Fiery Cross Reef, are submerged features. This implies that they form a part of the Philippines' Continental Shelf. These arguments bring Vietnam a question what Viet Nam will do to protect its legitimate sovereignty over the Spratly Islands. Unilateral action in the manner of the Philippines, or standing outside or to intervening in the case of Philippines? They are big questions which that the author want discuss with readers, to take part in protecting the sovereignty of Vietnam over the disputed islands.